میراث پیامبر برای امروز

خداوند از طریق حضرت محمد(ص) ما را به ایستادگی در برابر طاغوت فرا می‌خواند

تحلیل

پرفسور محمد لگنهاوزن
عضو هیأت علمی مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی(ره)

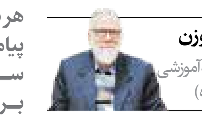

هر نسلی از مسلمانان با این پرسش روبه‌رو است که چگونه می‌توانیم میراث پیامبر(ص) را حفظ کنیم؟ این پرسش پاسخ‌های درست متعددی دارد: تأسی به سیره عبادی ایشان، ایمان به وحی الهی، تلاوت قرآن و تکریم اهل بیت(ع). برای یافتن بهترین پاسخ به این پرسش، طرح پرسشی دیگر راهگشا خواهد بود: خودِ پیامبر(ص) چه چیزی را میراث خویش می‌دانست؟ پاسخ این پرسش در حدیثی مشهور نهفته است: «همانا من مبعوث شدم تا مکارم اخلاق را به کمال برسانم.»[۱] اگر خود پیامبر(ص) رسالتش را این‌گونه خلاصه کرده، پس شاید ما گاهی جوهره میراث او را در جای نادرستی جست‌وجو کرده‌ایم. ما کجا به دنبال آن بوده‌ایم؟ در امپراطوری؟ در کشورگشایی؟ در قانون؟ یا در هویت؟ پیامبر(ص) در این حدیث به امر عمیق‌تری اشاره می‌کند؛ ما برای حفظ میراث او باید به خودسازی بپردازیم. مکارم اخلاق صرفاً به معنای رفتار مؤدبانه نیست، هرچند از اهمیت آن نیز نباید غافل شد. به کمال رساندن مکارم اخلاق یا همان فضایل، ما را توانا می‌سازد تا در تمام سطوح زندگی خویش اعم از فردی، خانوادگی، اجتماعی و سیاسی، به تعالی یا احسان دست یابیم؛ همان مفهومی که چیتیک آن را به «انجام امر زیبا»[۲] ترجمه می‌کند. محدود ساختن مکارم اخلاق به ساحت فضایل خصوصی و فردی، خطایی بنیادین است. کمال اخلاقی در تعالیم پیامبر(ص)، از اقامه عدالت، دفاع از ستمدیدگان، و استقرار و حفظ موازین اسلامی در نهادهای اجتماعی جدایی‌ناپذیر است. اخلاق والا یک انگاره رمانتیک از «روح زیبا» نیست؛ بلکه دربردارنده حکمت عملیِ مورد نیاز برای پاسداشت عدالت و رحمت در حیات جمعیِ جامعه است.

ایستادگی در برابر طاغوت

اگر پیامبر(ص) به این دنیا بازمی‌گشت، از ما چه می‌پرسید؟ آیا مبهوت فناوری‌های نوین می‌شد؟ آیا از ثروت هنگفت ثروتمندان جهان به حیرت می‌آمد؟ آیا از افزایش ... [ادامه متن در این تصویر خوانا نیست]

... زندگی کنیم و جز در برابر خداوند، تسلیم هیچ سلطه دیگری نشویم. این گذار از تاریکی به نور، در شهادت نخستین خلاصه می‌شود: لا اله الا الله (هیچ خدایی جز الله نیست). این مسیر با اعلام مقاومت در برابر ...

... از تقلید کورکورانه نیست. هدف اصلی این است که چالشی را که ایشان پیش روی ما قرار می‌دهد درک کنیم و به آن پاسخ دهیم. در سوره انعام می‌خوانیم: «وَأُوحِيَ إِلَيَّ هَذَا الْقُرْآنُ لِأُنذِرَكُم بِهِ وَمَن بَلَغَ/ این قرآن بر من ...

پرورش دهیم.

در نگاه نخست، این پرسش‌ها ماهیتی تاریخی دارند. دانسته‌های ما در این زمینه فراوان است؛ برای نمونه، بسیار فراتر از آن چیزی است که درباره عیسی (ع) یا بودا می‌دانیم. تاریخ نیز پیوسته یافته‌های تازه‌ای پیش روی ما می‌نهد. اگر در پی شناخت عمیق‌تری از پیامبر(ص) هستیم، نمی‌توانیم تنها به میراث گذشتگان بسنده کنیم؛ بلکه باید ببینیم پژوهشگران خارج از محافل فکری ما نیز چگونه به واکاوی زندگی و پیام ایشان می‌پردازند. در غیر این صورت، با خطر ابتلا به نوعی تصلب فکری روبه‌رو خواهیم شد؛ وضعیتی که در آن می‌پنداریم دانشمان کفایت می‌کند، بی‌آنکه پذیرای نقدهایی باشیم که می‌توانند خطاهایمان را آشکار سازند. حتی فراتر از این باید گفت: اگر خواهان درک پیامبر(ص) و پیام ایشان برای دنیای امروز هستیم، ناگزیریم پژوهش‌های تاریخی متأخر و ملاحظات متعدد دیگری را نیز مدنظر قرار دهیم.

با این حال، هنگامی که به واکاوی متون تاریخی پیرامون زندگی پیامبر(ص) می‌پردازیم، بی‌درنگ با مناقشاتی بر سر میزان اعتبار منابع روبه‌رو می‌شویم. ... [ادامه متن در این تصویر خوانا نیست]

> برای آنکه پیامبر(ص) امروز نیز با ما سخن بگوید، باید گوش سپردن به کلام او را بیاموزیم. باید زبان او را فرا بگیریم یا به کسانی تکیه کنیم که آن را آموخته‌اند. باید شرایط اجتماعی و سیاسی حاکم بر زمانه ایشان را درک کنیم و بدانیم چه اندیشه‌های دینی در عصر ایشان رواج داشته است. این امر، نه‌تنها نیازمند بررسی منابع اولیه، یعنی قرآن و احادیث است، بلکه مستلزم پژوهش‌های تاریخی گسترده‌ای است

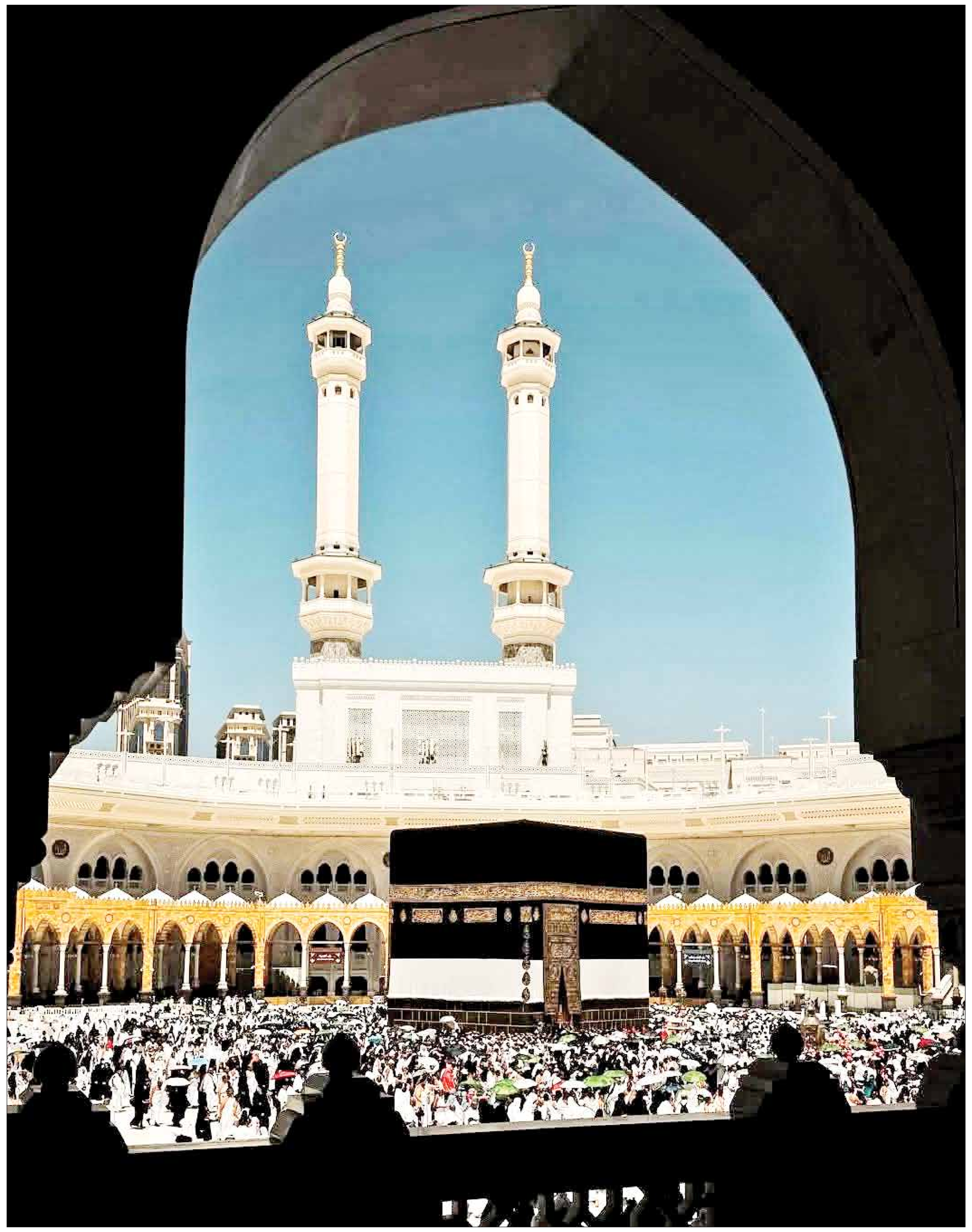

> امروز خداوند از طریق پیامبر(ص) و اهل بیت ایشان، بار دیگر ما را به ایستادگی در برابر طاغوت فرا می‌خواند. آرمان اسلام، آرمانی فرقه‌گرایانه نیست. پس از حمله فوریه گذشته به ایران، میلیون‌ها نفر در شهرهای سراسر کشور به خیابان‌ها آمدند؛ رویدادی که تجلی خیزش امت، یا به تعبیر شهید فقید، امام خامنه‌ای، «بعثت امت» خوانده شد

> امام خمینی و دیگران با طرح این اندیشه که پیام رسول خدا(ص) متضمن هشداری برای مقاومت در برابر بی‌عدالتی و دفاع از ستمدیدگان (مستضعفین) است، الهام‌بخش میلیون‌ها نفر شدند؛ یعنی حمایت از کسانی که مژده ارث بردن زمین به آنان داده شده است

... رهایی از ستم است؛ خواه ستم برخاسته از نژادپرستی نهادینه باشد، خواه ستم ناشی از سوگیری‌های درونی. الزامی ندارد که الهیات رهایی‌بخش، صرفاً به دلالت‌های اجتماعی و سیاسی‌اش محدود بماند. اما حتی در مواردی که دستیابی به رهایی هدفی غیرواقع‌بینانه می‌نماید، مقاومت راه مقاومت در برابر ستم نشسته‌ایم، برای ما همچنان زنده و آشکار است.

• **متن سخنرانی ارائه شده در جلسه اول دوره «در پرتو نور نبوی» که توسط آکادمی بین‌المللی حکمت مرداد امسال برگزار شد. متن سخنرانی توسط حامد مرآتی به فارسی برگردانده شده است.**

[۱] کنزالعمال، حدیث شماره ۵۲۱۷. (إِنَّمَا بُعِثْتُ لِأُتَمِّمَ مَكَارِمَ الْأَخْلَاقِ)
[۲] doing the beautiful
[۳] سپس آن مرد با اعتراف به کاستی‌های خود پاسخ داد و بیان کرد که توشه چندانی از نظر روزه یا نماز فراوان آماده نکرده، اما خدا و رسولش را دوست دارد. آن‌گاه پیامبر این پاسخ مشهور را بیان کرد: أَنْتَ مَعَ مَنْ أَحْبَبْتَ (تو با کسی هستی که دوستش داری).
[۴] همچنین بنگرید به: مزامیر ۱۱:۳۷ و متی ۵:۵
[۵] Zishan Ahmad Ghaffar
[۶] Juan Cole
[۷] Corpus Coranicum
[۸] Angelika Neuwirth
[۹] Der historische Muhammad in der islamischen Theologie
[۱۰] Der Koran in seinem religions- und weltgeschichtlichen Kontext
[۱۱] true cross
[۱۲] Nebuchadnezzar II
[۱۳] physical decontextualization
[۱۴] Entallegorisierung
[۱۵] Cole (۲۰۲۵), ۲۳۰.
[۱۶] Cole (۲۰۱۸)
[۱۷] See Sean Anthony, Muhammad and the Empires of Faith (University of California Press, ۲۰۲۰).
[۱۸] همان، ص ۴۹. در روایات دیگر آمده است که کلید بهشت، نماز است.
[۱۹] Farid Esack
[۲۰] این روایت در بحارالانوار مجلسی، نفس‌المهموم قمی و مقتل‌الحسین خوارزمی نقل شده است.
[۲۱] نهج‌البلاغه، خطبه ۱۳۱

زیشان احمد غفار، پژوهشگر مسلمان آلمانی پاکستانی‌تبار و استاد تفسیر قرآن در مؤسسه الهیات اسلامی دانشگاه پادربورن، در آثار و پژوهش‌هایش نکات روشنگر فراوانی درباره بستر فرهنگی رسالت پیامبر(ص) دارد که بنیان تاریخی استواری برای الهیات مقاومت اسلامی فراهم می‌آورد

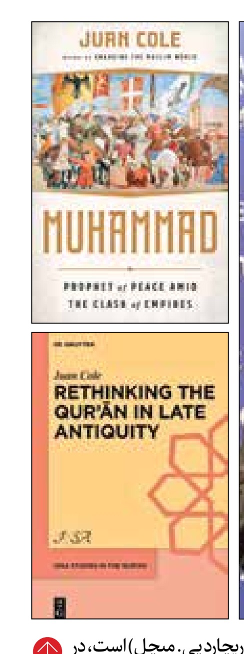

خوان کول که سال‌ها در دانشگاه میشیگان، صاحب کرسی تاریخ (کرسی ریچارد پی. میچل) است، در کتاب «محمد: پیامبر صلح در میانه تقابل امپراطوری‌ها» (۲۰۱۸) شرحی بر زندگی و رسالت پیامبر(ص) ارائه داده است. پس از آن نیز تألیف کتاب «بازاندیشی قرآن در دوران باستان متأخر» را به انجام رساند

نگاهی نو به سیره نبوی

واکاوی تجربه امت اسلامی برای زیستن در جهان سیاست در نخستین بهار نوشته وضاح خنفر

آیا واقعاً می‌توان زندگینامه همه‌جانبه‌ای برای یک انسان نوشت و در آن، فراز و نشیب‌های شخصیت او را به تصویر کشید؟ این پرسشی است که دکتر طریف خالدی در ابتدای مقاله ارزشمند خود با عنوان «سیمای پیامبر اسلام در میراث فکری مسلمانان» در کتابی که با نام «زیستن با کتاب» به فارسی ترجمه شده، مطرح کرده و به دنبال آن، به تلاش سیره‌نویسان برای عرضه زندگینامه رسول گرامی اسلام پرداخته و آنها را در گونه‌های مختلف دسته‌بندی کرده است.

به گفته دکتر خالدی که خود از پژوهشگران نامدار حوزه تاریخ است، آنچه سیره‌های پیش از دوران معاصر تصویر کرده‌اند، بین تصاویر قدسی و انسانی در نوسان است، اما از قرن نوزدهم بدین سو، یعنی در دوره معاصر، عموم کتب سیره رنگ انسانی به خود گرفته‌اند. او اولین نمونه از این آثار را در کتاب‌های مسلمانان هند به زبان انگلیسی معرفی می‌کند و از کتاب «روح اسلام» یا «زندگی و آموزه‌های محمد» نوشته سید امیرعلی نام می‌برد که در پاسخ اتهامات خاورشناسان به رشته تحریر درآمده است. سپس از محمد عبده، علی عبدالرزاق، توفیق الحکیم و طه حسین یاد می‌کند که راه را برای نگارش‌های نو در سیره باز کردند. از نظر طریف خالدی، آثار این نویسندگان و دیگر سیره‌نویسان معاصر که تعدادشان اندک نیست، هرچند در پرداختن به جنبه‌های این جهانی رسول گرامی اسلام همسویی دارند، اما هر یک از منظر خاص خود به آن دوره از تاریخ نظر ... [ادامه متن در این تصویر خوانا نیست]

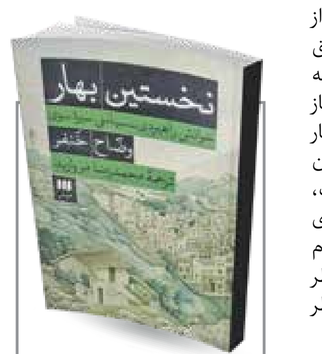

نخستین بهار
خوانش راهبردی-سیاسی سیره نبوی
● نویسنده: وضّاح خَنفر
● مترجم: محمدرضا مروارید
● انتشارات: هرمس
● تعداد صفحات: ۵۳۴ صفحه
● قیمت: ۳۱۰۰۰۰ تومان

> وضاح خنفر، اندیشمند فلسطینی و از نام‌آورترین چهره‌های رسانه‌ای جهان عرب، به دلیل دانش خود در رشته روابط بین‌الملل و تجربه‌اش در مدیریت شبکه خبری الجزیره کوشیده تا در کتاب «نخستین بهار» با نگاهی پسینی به دوره ظهور اسلام، زمینه‌های پیدایش اسلام را واکاوی کند و مهارت بی‌بدیل پیامبر در به هم زدن موازنه قوای جهانی و نمایان‌سازی هویت اسلامی به عنوان سومین قدرت اثرگذار را تحلیل کند